

SZABÓ GÉZA

Egy anyag metamorfózisai Nagy Lajos Imre üvegszobrai Nyíregyházán*

Tisztelt Tárlatlátogató Közönség!

Különleges, szokatlan kiállításra invitált a mára szóló meghívó. Sejtelmes, többrétegű a kiállítás címe: „*In vitro*” – az üvegben. A középkori alkimisták lombikjai, üvegcséi tűnnek elsősre a legkínálkozóbb asszociációnak, a kísérletezés, a felfedezés kellékeként. És az is felvetődik: mi az üveg, milyen az üveg, ismerjük-e ezt az egyaránt hétköznapi és ugyanakkor a fényt, a pompát is jelképező anyagot.

De mindenekelőtt néhány mondatot a művész bemutatásaként.

Nagy Lajos Imre 1949. október 10-én született Gulácson. Ötödik általános iskolás korában került a család Nyíregyházára, ahol később a Zrínyi Ilona Gimnáziumban érettségizett, a Bessenyei György Tanárképző Főiskola földrajz-rajz szakán 1973-ban, majd pedagógia szakon 1976-ban szerzett tanári oklevelet. A Magyar Képzőművészeti Főiskolán 1982-ben művészeti rajz, szerkesztő és ábrázoló geometria, valamint művészettörténet szakon kitüntetéssel diplomázott. A Magyar Iparművészeti Egyetemen 2005-ben doktorált. A főiskola elvégzése óta oktató és művészeti alkotó munkája mindig elválaszthatatlan volt.

Oktató munkáját is a legmagasabb szintű alkotói igényesség és eredményesség jellemzi. Főiskolánkon tanszékvezetőként és intézetvezetőként dolgozott, emellett egy sor szakmai testület tagja, szakértői bizottságokban, akkreditációs bizottságok munkájában vett részt, tanítványai a tanításban és a művészet gyakorlásában is jeleskednek.

A főiskola legnépszerűbb, legtöbb jelentkezőt vonzó sikeres szakja, a vizuális kommunikáció tanár szak tantervi koncepciójának egyik kidolgozója, a nyíregyházi alkalmazott grafikai specializáció tantárgyi rendszerének, oktatási struktúrájának létrehozója. Az új (Bologna-rendszerű) képzési forma vizuális kultúra képzési ágában létesítendő öt művészetközvetítő alapszak (BA) egyik konzorciumi felelőse. Ő irányította a Nyíregyházi Főiskolán 2007 szeptemberétől indított három alapszak indítási dokumentációjának összeállítását. A plasztikai ábrázolás alapszak (szobrászat szakirány) anyagának kidolgozója, szak- és szakirány-felelőse, a tanári mesterszak vizuális és környezetkultúra tanári szakképzettség felelőse és több tantárgy tantárgyfelelőse volt.

* Elhangzott 2016. október 27-én, Nagy Lajos Imre szobrászművész „*In vitro*” című kiállításának megnyitóján, Nyíregyházán, a Városi Galériában.

Képzőművészeti tevékenységet a 70-es évek eleje óta folytat, 1974-től állít ki szobrokat, érmeket, időnként grafikákat is. Kiállításait felsorolni is lehetetlen: évente 15–20 városban több országban, itthon és Budapesten egyaránt jelen van. A Nyíregyházi Főiskola mellett tanított főiskolánk beregszászi speciális tanárképzésében és előadásokat tartott finnországi egyetemen és Ukrajnában képzőművészeti akadémián.

Köztereken, középületekben több mint félszáz alkotása látható (Lemberg, Debrecen, Miskolc, Nyíregyháza, Nyírbátor, Tiszaújváros, Munkács, Beregszász). Bronz, ezüst, arany-érméinek száma csaknem ezerre tehető. Néhány éve családi kirándulás alkalmával fedezték fel egyik alkotását egy várpalotai múzeumban.

Művészeti tevékenységét rangos díjakkal, ösztöndíjakkal, külföldi tanulmányutakkal ismerték el. De szakmai rangját figyelemreméltó publikációi is emelték. Ezek közül is kiemelném a *Hagyomány és újítás a mai magyar éremművészetben* című kötetét, amelyet a szakma is nagyra értékelt.

Nagy Lajos Imre patikamérlegesen mért, ritka önvallomásaiból, köztéri szobrairól, érmeiről, plasztikáiról egy – az elveihez, a történelmi hagyományainkhoz, erkölcsi értékekhez konzekvensen kötődő – embert ismerhettük meg. Csupán egyetlen példát, amely a hagyományok fontosságáról szól: „Saját helyemet, munkám értelmét a ’hagyományok’ fenntartásában, folytatásában látom, a jelen gyökerei több ezer éves kultúrákhoz kapcsolódnak, de a jövő levelei, újításai sem létezhetnek előzmények nélkül.” (*Töprengések 2001 tavaszán*)

Ha illetékelenül bár, de stílusosan, képzőművészeti frazeológiát használhatok: Nagy Lajos Imre az az ember, akit egy tömbből faragtak. Aki nem egykönnyen oldódik, inkább a művei mögé húzódik. Mintha a költővel mondaná, ők feleljenek érte, ha eljő a nagy számonkérés ideje. Ahogyan Kassák Lajos írja az *Intelem* című versében.

Az elméleti felkészültség és a művészi tehetség sokfajta témához, műfajhoz természetesen vezetett el. Kierlelt munkáit látva érdekes, mennyire kísérletező művész is. Nagy Lajos Imre behatóan kutatta a különböző anyagok „lelkét”, sőt a fém, a kő, a fa, a papír „összeillesztési” lehetőségeit, összetartozóságát is. De az üveg másfajta „karakter”. Inkább törik, de nem lehet vele bármit megtenni, nem alkalmazkodik teljesen. Csak a magas hőfok hatja meg.

Az üveg „konok” természete abban is megmutatkozik, hogy amikor a felforrósított üveg lehűl, lényegében nem alakul át a halmazállapota, hanem egy bizonyos hőmérséklet-tartományban megnő a viszkozitása, és megkeményedik. A kristályos anyagoktól eltérően az üvegnek, mint amorf anyagnak nincs fagyáspontja. A lehűléssel viszont megváltozik néhány fizikai tulajdonsága: a viszkozitás, a hőtágulási együttható és a fajhő. Ez az átalakulás minden üveges szerkezetű anyagban végbemegy. Mindezt azért mondtam el botcsinálta üvegszakértőként, hogy érthetővé tegyem, az sem igaz, hogy az üveg egyáltalán nem alkalmazkodik. De, alkalmazkodik, csak nem mindenkinek és akkor sem adja ki magát teljesen.

Az üveg „különcségét” jól mutatja, hogy tudományos fokon is kiismerhetetlen. Ötezer év óta használjuk, de még ma sem ismerjük az atomos felépítését és szerkezetét. A múlt század óta általánosan elfogadott elmélet szerint (Zachariasen, 1932.) ugyanazok a kötések vannak jelen benne, mint a kristályos kvarchomokban, de ezek

a kapcsolatok nem rendezettek, mint a kristályban. Ezért is nehéz leírni az üveg szerkezetét. A kötések változatosságának teljes feltérképezése a mai fizikának is egyik szép kihívása.

A kötések az üvegben kiismerhetetlenek, míg a szociológia szerint az ember, aki a kötődéseinek, társadalmi kötéseinek összege, nagyobb valószínűség szerint kiismerhető. Ezért lehet érthetetlen számunkra, hogy az emberi tevékenység gazdasági, társadalmi és jogi átláthatósága, transzparenciája a demokráciákban is miért megoldhatatlan, ha még a tudományosan is kiismerhetetlen üveg is többnyire átlátszó.

Nagy Lajos Imre nem vegytiszta üveggel dolgozik, így más nézőpontból, más fényszögből megvilágítva ugyanaz a mű még inkább más arcát is mutatja. Ez persze a politikatörténet tanulsága szerint némileg az emberekre is igaz, de a kiállításon nincs a művek megtekintésekor megszabott nézőpont, mindenki szabadon választhatja meg viszonyát a műhöz.

Az üvegfestők a síküveget vászonként, az üvegművesek felhevített agyagként használják. De ez csak felszín és megtanult technológia. Minden csodálatunk kijár a föníciaiaktól és az egyiptomiaktól számítva 5000 éves üvegművesség sokak szerint csodálatos kultúrtörténetének, legújabb építészeti és anyag-technológiai csodáinak. Nagy Lajos Imre-módon mégis kevesen tudják az üveg metamorfózisait követni, ahol sajátos rejtélyek, váratlan formák, fényjátékok tárulnak fel. A művek több korstílusra, több fajta misztikumra asszociálhatnak. Amit a többi anyagból a pontos anyagismeret és a szakszerű kidolgozás láttatott meg, az üvegben a váratlan fény- és színhatások. Nagy Lajos Imre látszólag hagyja, hogy az anyag kilépjen homogén szürkességének rejtekéből és megajándékozzon árnyalt hatásokkal, talán megszólaljon saját anyagnyelvén, különleges élményt nyújtson.

A *Vörös torzó* című alkotása a Máltán, a legismertebb *megalitikus* templomban, a Hypogeumban talált, 4–5 ezer évvel ezelőtti *Fekvő nő* nem túl távoli rokona, jöllehet a máltai kis szobrocska nem is torzó. De hát a *Milói Vénusz* körüli vitákban is többször felbukkan az a toposz, hogy az az igazán érdekes, ami hiányzik...

A Szindbád-sztélé és a Krúdy-sztélé Krúdy sejtelmes, nosztalgikus világát idézik fel. Ezek a 2010-es művek egyébként szerepeltek már a Krúdy-kiállításon is.

Nagy Lajos Imre az ősi kultúrák feltáratlan szimbolikái, egy-egy álombeli, nosztalgikus, tovatűnő emlékkép felidézésére kiválóan megtalálta a megfelelő anyagot és a megjelenítés technikáját. Nála a mű technikailag, más anyagok használatánál és más műfajokban is túllépi a szokásos műfaji kereteket. Plasztikáiban, érméiben a dombormű mellett ott van a dombormű negatívja, a mélymű, és a kettő ellentéte. A negatív egyben az ábrázolás fele is. Üveg-szobrairól néha nem szedi le a fölöslegesnek látszó öntvény maradványokat, hadd derüljön ki az alkotással együtt járó időnkénti esetlegesség is. De rögtön ott az egyensúlyteremtés, a kompenzálás: a torzóban. Itt ugyanis a keretből, az emberi testből „levesz”, szándékoltan a kevesebbrel mond többet, mást. (Ezt én a bronz és a papír alapanyagú szobrászatának hatásaként érzékelem.)

A kiállítás az „*In vitro*” cím számos asszociációs lehetőségét bejárja. Talán egyetlen nagy, hagyományos terület nem jelenik itt meg, az, amiért konvencionálisan vonzódtak az üveghez a különböző kultúrák, amelyben az üveg, főleg a kezdetekben, a

gazdagság és a csillogás hordozója volt. Nagy Lajos Imrét az üveggel sem a felszín érdekli, nem a gazdagság és a csillogás kifejeződését kutatja. Itt egy felfedező utat látunk, a művész az anyag mélyére akarván hatolni, megszólaltatja alapanyagának sajátos hangját, bemutatva a szobrokból felvillanó gondolatok, érzések árnyalatait. Bizonyosak vagyunk abban, hogy a felfedező út tapasztalatai inspirálnak majd más anyagokból készült szoborra és éremre is átvihető megoldásokra.

Nagy Lajos Imre kiállításához elegáns katalógust kaptunk, amelyet Szabó Attila képzőművész tervezett. A fotók többségét és a kiállítás főfalán elhelyezett három nagy posztert is ő készítette. A katalógusban Csutkai Csaba fotóművész igényes munkái is láthatók. De ez a katalógus nemcsak nyomdatechnikailag elegáns, hanem tartalmát tekintve is az. Nekem azért is tűnik különlegesnek, hiszen érthetőbbé teszi azokat a művekből sejtethető információkat, amelyekből kibomlik a művész világlátása, történelemszemlélete, művészi és emberi habitusa.

Köszönet a kiállítás színvonalas megrendezéséért a Váci Mihály Városi Művelődési Centrumnak, személy szerint is Horváth Magdolnának és Németh Erikának. Itt az üvegek között további töretlen alkotókedvet kívánok a kiállító művésznek a hétköznapokra. És adassék valahányszor jóféle teli üveg Nagy Lajos Imre tanár úrék ünnepi asztalára.

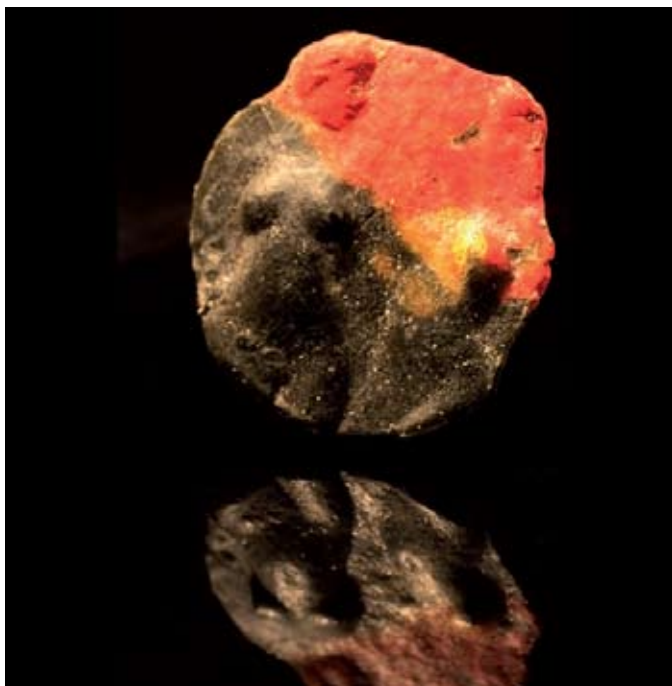
Németh Erika, Szabó Géza és Nagy Lajos Imre (Fotó: Gyapjas Sándor)

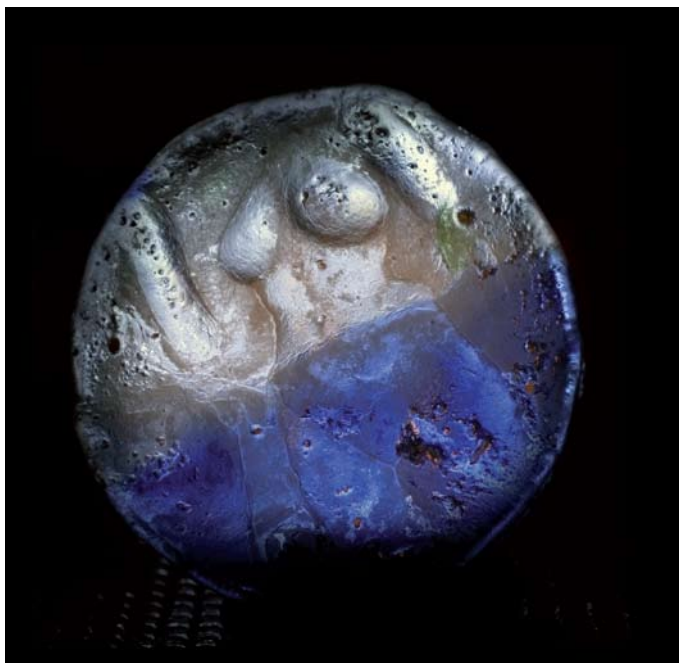
Torzó I. (rogyasztott üveg, márvány / 48,5 x 39 x 10 cm) 1986

Torzó I. (részlet)

Őselemek (föld és tűz) (üveg / 83 x 83 x 10 cm) 2015

Őselemek (víz és levegő) (üveg / 84 x 87 x 10 mm) 2015

Figura femina in vitro (üveg, gránit / 34 x 26 x 6 cm) 2010

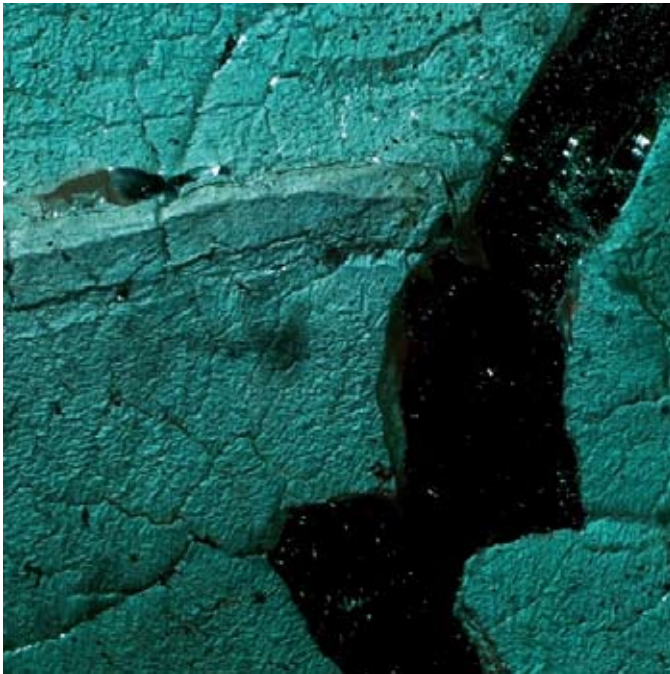

Figura femina in vitro (részlet)

Tartaroszbán (üveg, gránit / 33,5 x 40 x 10 cm) 2010

Az emlékezés pohara (üveg, fa / 31,5 x 11 x 8 cm) 1986